

"לְבַנְיֹנָה שֶׁל תּוֹרָה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי רה"י הרב ברוך וידר שליט"א

עשה דברים לשם פעלם (א)

הזכרנו בעבר את דברי הגמרא
בנדרים¹:

"תניא: לאהבה את ה' אלהיך
לשמוע בקולו ולדבקה בו - שלא
יאמר אדם: אקרא שיקראוני חכם,
אשנה שיקראוני רבי, אשנן שאהיה
זקן ואשב בישיבה, אלא למד
מאהבה וסוף הכבוד לבא..."

ההדרכה העליונה בלימוד תורה היא שיש
ללמוד מאהבה. לימוד מאהבה נעשה מתוך
הקשר אל התורה ולא לשם קבלת משהו,
כשם שהורים אוהבים ילד לא על מנת לקבל
ממנו תמורה כלשהי אלא פשוט אוהבים
אותו אהבה עצמית. כך צריך להיות לימוד
התורה.

לשם התורה

בראשית שער ד', מברר בעל נפש
החיים מה הוא לימוד תורה לשמה, ועוסק
בהמשך הגמרא בנדרים המביאה את דברי ר'
אליעזר בר' צדוק:

"רבי אליעזר בר' ר' צדוק אומר:
עשה דברים לשם פעלם, ודבר בהם
לשמם..."

באופן פשוט החלק הראשון 'עשה דברים'
עוסק בקיום המצוות, והחלק השני 'ודבר
בהם' עוסק בלימוד תורה.

עסקנו בפעם הקודמת, בשאלת
התכלית של לימוד התורה בישיבה,
ובהתמודדות מול התפיסה התכליתית
הרווחת בעולם הגורסת שלימודים נועדו כדי
לקבל תעודה, תואר או משכורת.

הגדרנו שלוש מדרגות בלימוד שלא לשמה,
ומתוכם נוכל לבוא ולברר מהו לימוד לשמה.
בעקבות הדיון הסוער במדינה נעסוק בע"ה
גם בעניינים החשובים שעל הפרק, שהרי
כידוע הכל נהיה בדברו.

למד מאהבה

ר' חיים מוולוז'ין, תלמידו הגדול של
מאור הדורות האחרונים הגר"א, מייחד את
שער ד' של 'נפש החיים' לעניין לימוד
התורה.

כבר הזכרנו פעמים רבות, שלימוד 'נפש
החיים' חיוני לכל בחור ואברך הלומד
בישיבה כדי שיוכל להבין את שרשי מעשיו
ולבנות קומה גבוהה יותר בעבודת ה', ובפרט
בדורנו. על אחת כמה וכמה נכונים הדברים
ביחס ללימוד שער ד' שצריך לחזור ולשנן
אותו פעמים רבות, וכיוון שכל יהודי מצווה
ללמוד היכן שיהיה בחייו, הרי טוב שישנן
שער זה ויקבל חיזוק גדול בלימוד התורה
ובהפנמת גודלה ומרכזיותה בחיי האדם.

¹ נדרים סב.

על דברי ר' אליעזר מביא נפש החיים את פירוש הרא"ש:

"עשה דברים לשם פעלך - לשמו של

הקב"ה שפעל הכל למענהו. ודבר בהן לשמן - כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה, כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולפול ולא לקנטר ולהתגאות".

ר' אליעזר מדריך אותנו בראשונה 'עשה דברים' כלומר לקיים את המצוות עם כל פרטיהם, וזהו דבר שמצריך לימוד ובירור של ההלכות. עיקר חידושו הוא לגבי אופן העשייה - קיום המצוות באופן האידיאלי הוא כאשר עושה אותם לשמו של הקב"ה כדי שיתקלס עילאה ויתוקנו העולמות. ובזה עוסק נפש החיים בשער א'.

ביחס ללימוד תורה מלמדנו ר' אליעזר שהלימוד איננו לשם קבלת תואר כלשהו או השגת דבר אחר אלא רק לשם הבנת התורה וידיעת התורה. כלומר שהתורה היא עצם התכלית.

קודשא בריך הוא ואורייתא חד

הרמב"ן, שהיה כידוע מראשוני המקובלים בתקופת הראשונים, כותב בהקדמתו לספר בראשית:

"עוד יש בידינו קבלה של אמת כי כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה..."

וברמב"ן במהדורת מוסד הרב קוק ציינו שכך מופיע בזוהר הקדוש²:

² זוהר יתרו פז. (הובא בהערות ברמב"ן בהוצאת מוסד הרב קוק).

"אורייתא כולא שמא קדישא היא, דלית לך מלה באורייתא דלא כליל בשמא קדישא".

אין דבר בתורה שלא כלול בשמו הקדוש.

עוד הביאו שם שעל יסוד דברים אלו של הרמב"ן פירש בספר עבודת הקודש³ שלכך התורה נקראת תורת ה' לפי שהיא שם ה' ממש, וכמו שאנו רגילים להביא: "דקודשא בריך הוא ואורייתא חד"⁴.

בעניין זה אומר נפש החיים⁵:

"והעניין כי התורה הקדושה היא דיבורו יתברך, ובמאמר פיו יתברך במעשה בראשית נבראו העולמות כולם"

כשאנו לומדים מה אומר אביי, אנו עוסקים בדבריו של רבש"ע ממש, וכמובא בגמרא בגיטין ו:⁶.

נפש החיים מוסיף כאן עוד נקודה - שהתורה היא שבראה את העולם והיא המקיימת את העולם.

אם לא בריתי יומם ולילה

בעניין זה מרחיב נפש החיים בהמשך⁷:

"לזאת עיקר חיותם ואורם וקיומם של העולמות כולם על נכון, הוא רק כשאנחנו עוסקים בה כראוי, כי קב"ה ואורייתא וישראל כולא חד,

³ לר' מאיר בן גבאי, חלק הייחוד פרק כא

⁴ ע"פ זוהר אחרי מות עג.

⁵ שער ד, פרק י

⁶ "ואשכחיה ר' אביתר לאליהו, א"ל: מאי קא עביד הקב"ה? א"ל: עסיק בפילגש בגבעה, ומאי קאמר? אמר ליה: אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר".

⁷ שער ד, פרק יא

שכל אחד מישראל שרש נשמתו העליונה מדובק ונאחז באות אחת מהתורה והיו לאחדים ממש...

והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלום..."

דברים אלו של ר' חיים מוולוז'ין מייסד עולם הישיבות, צריכים להישמע שוב ושוב, ובפרט בימים אלה. אם ח"ו יהיה העולם שומם רגע אחד מהתורה, לא יהיה עולם, וכמאמר הכתוב "אם לא כריתי יומם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאֶרֶץ לֹא שָׁמַיִם"⁸. לא רק שהעולם נברא באופן של "איסתכל באוריתא וברא עלמא"⁹, אלא שהתורה גם מקיימת את העולם.

בעניין זה יהיו שיאמרו שניתן לסמוך על הרב נבנצל שליט"א ודומיו שלומדים בכל עת, אך נפש החיים ממשיך ואומר דבר שבדאי נוגע לכולנו:

"וכן שפעת אורם או מיעוטו ח"ו, הכל רק כפי ענין ורוב עסקנו בה. לכן אנו מברכים עליה וחיי עולם נטע בתוכנו..."

העיקרון הזה בודאי ידוע, אבל צריך להפנים ולעכל את הדברים.

השפע והברכה שבעולם הוא כפי מידת עסקנו בתורה בבית המדרש בסוגיות הגמרא ובהוויות אביי ורבא. הברכה והשפע לעולם כולו, ובפרט לישראל תלויים בכמה שאני ואתה וכל אחד מאיתנו ישב ויעמול בבית המדרש, ובלימודנו אנו מורידים שפע לעם

ישראל ומונעים עוני תאונות מחלות וכדומה. כל לומד תורה בישראל קובע כמה שפע יהיה לעמ"י, "הכל כפי עניין ורוב עסקנו בה". בית המדרש ולומדי התורה הם הכור המספק את האנרגיה לכל העם והמציאות.

כדי להעמיק בדברים אלו, נתבונן בדברי הרצי"ה זצ"ל¹⁰:

"לימוד התורה לשמה, פירוש לשם התורה ולשם נותנה, לשם רבש"ע".

מדבריו נוכל להבין מדוע הדברים מתנהלים באופן הזה. לימוד התורה מכוון לשם התורה ולשם נותנה – שאורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא. ולימוד לשם רבש"ע – נותן התורה, פירושו כדי להשרות ולגלות שכינתו בעולם, ולקדש שמו בעולם. זוהי התכלית הנשגבה של התורה.

משמעות הדברים היא שהישיבות, הישיבה שלנו ועוד ישיבות כן ירבו, הן בית היוצר לגילוי שכינה בעולם, לגילוי הטוב הא-לוהי בעולם, לגילוי הברכה והשפע האלוקיים בעולם. המפתח לכל אלה נמצא בכל אחד מאיתנו.

ב"ה זכינו והוקמה לנו מדינת ישראל, בחסדי ה' המתגלים עלינו, ונקבצו לתוכה המוני בית ישראל, מהם יותר קרובים ומהם יותר רחוקים. אמנם המשמעות והערך של לימוד התורה עדיין אינם ברורים גם אצל היותר קרובים, ובכלל זה גם המשפחות שלנו, הסביבה שלנו, וכמובן גם אנחנו בעצמנו. רגילים להסתכל על לימוד התורה כאיזה 'מימוש עצמי', שהוא אחד מהאופנים של לימוד 'שלא לשמה', שאף שגם הוא טוב

¹⁰ עיין מתוך התורה הגואלת, מתוך פרקי אבות, פרק ו, ברייתא א.

⁸ ירמיהו לג כה
⁹ זוהר תרומה קסא:

עליהם, שנאמר: זאת התורה אדם כי ימות באהל¹³.

נכון הדבר שבכל מקום יש המנצלים את זה לרעה, ולצערי גם אצלנו יכול להיות שישנם כאלה חלילה שנוהגים שלא כראוי, במזיד, בשוגג או מחוסר כוחות, וזהו דבר שצריכים לתקן. אבל הדרך בכללה היא דרך של התמסרות ועמל בתורה, וזה העיקר.

בתקופה האחרונה, אי אלו חלקים מעמ"י שעדיין לא זכינו לקרבם לערכי הנצח של עמ"י, רוצים מתוך שיקולים קטנים או שיקולים אחרים, לצאת למאבק נגד לומדי התורה, וזו הופכת להיות חלילה התקפה רבתי על עולם התורה ללא אבחנה. זה עלול להיות איום על עולם התורה ומתוך כך זה עלול להיות איום גם על עצם קיומה של תורה ועל עצם קיומה של האומה, משום שקיום האומה מותנה בלימוד התורה, כאמור לעיל, והשפעת האור והברכה לאומה כולה נובעת מלימוד התורה.

קל להסתכל על הדברים באופן שטחי מתוך הרגשות הלב, או באופן של לשמוח שסוף סוף יפסיקו להשתמט מצה"ל, או באופן של מאבק בשלטון הרשע שגוזר גזירות קשות. אך אנו כבני תורה צריכים להתעלות מעל תפיסות פופוליסטיות שמזריקה לנו התקשורת או אוירת הרחוב, ולעסוק בבירור האמת מבלי לעסוק בהאשמות על אדם זה או אחר.

הישיבות – מגינות על היהדות

אבל מכל מקום הוא פרטי ומצומצם¹¹. אך כפי שהזכרנו כמה פעמים, האמת היא שלימוד התורה אינו עניין פרטי אלא עניין כלל ישראלי. זאת משום שעמ"י מתקיים על מסירות הנפש של כל אחד ואחד מאיתנו, על היכולת שלנו להדיר שינה מעינינו ולהתגבר לפעמים על הרצון להסתובב בעולמו של הקב"ה מחוץ לבית המדרש.

נכון לעכשיו

כעת יש למראית העין איזושהי רדיפה על עולם התורה בכללותו.

יש מקום לחשוב שזה עניין ששייך רק ל"חרדים" אך לא נוגע אלינו, שהרי אנחנו ב"ה משרתים בצבא ע"פ הדרך שבה התחנכנו כפי שלימדנו הרב זצ"ל ובנו ממשיך דרכו הרצי"ה זצ"ל שהצבא הוא ערך קדוש ואנחנו מצווים לשרת בו. אנו רק דוחים את קיום המצוה עד הזמן הראוי – יש הדוחים בשנה או שנתיים ויש המאריכים לשבת באהלה של תורה אף שנים רבות¹². כידוע הנני מעודד למי שיכול, לשבת ולזכות בעוד שנה של לימוד לפני הגיוס, ובזה להתעצם בלימוד התורה ובבניין האישיות, ובס"ד הפירות של הדבר הזה הם נפלאים.

צריך להבין שבראש ובראשונה, למרות כל ההבדלים אנחנו חלק מעולם התורה הגדול והכללי על כל גווניו, שהוא המקיים את עמ"י כפי שלמדנו לעיל.

ישנם חלקים בעם ישראל שרוצים למסור את נפשם בלימוד התורה יותר ויותר, מתוך תפיסה המבוססת על דרשת חז"ל "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו

¹¹ לימוד 'שלא לשמה' נידון בהרחבה בשיחת פרשת בלק תשע"ב "מתוך שלא לשמה".

¹² השקפתנו בעניין בני הישיבות והגיוס לצה"ל הוסברה בהרחבה בשיחה הבאה המוקדשת לנושא זה.

הרב משה צבי נריה זצ"ל כתב מאמר ארוך בעניין היחס לבני הישיבות ולגיוסם, וכך כותב שם¹⁴:

"ראשי הישיבות מאמינים באמונה שלמה שאין קיום לעמ"י בלי תורה, אין משמעות לא"י ולמדינת ישראל בלי בנים בונים לומדי תורה, הדבקים בכל לבם ובכל נפשם במשימתם בכל אורח חייהם. הם סבורים כי אנו זקוקים להגנה רוחנית רבה. כי לא רק על גבולות גיאופוליטיים יש צורך לשמור. סכנות רוחניות אורבות לנו... התבוללות רוחנית אינה פחות חמורה מהשמדה פיזית."

"צבא הגנה לישראל שומר על הגוף, והישיבות – על הנפש. צה"ל מגן על היהודים, והישיבות מגינות על היהדות."

בסופו של המאמר הארוך מסכם הרב נריה¹⁵:

"יהיה ברור: בני הישיבות בזמנינו אינם רואים את שחרורם כזכות אלא כחובה, וגם אם אצל חלק מהם הופכת הדחייה לשחרור – לא משוחררים הם, אלא משועבדים הם אל משמרת הקודש בישראל. כל זמן שהם ממשיכים בלימודם, בגיוסם לתורה – אין מגייסים אותם לצה"ל, כדרך שאין מגייסים חייל שבחיל רגלים לחיל האויר."

"נשמור עליהם מכל משמר. הם נחוצים לנו, חיוניים לאומה. גם בשעת חירום, אפילו כשהסכנות המוחשיות נמשכות תקופה ארוכה יותר, אין לפגוע במוסרי דור ודור, אשר האומה כולה בנויה עליהם,

אשר להרוס אותם קל, ולחזור לבנותם קשה מאד. נדע להוקיר את שבט לוי המוותר על תועלת חומרית, כי יודעים אנו להעריך את בני קהת, נושאי ארון הברית.

ובת קול מכרזת ואומרת: "אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי!"

התמקדות בתיקון

כאשר עמדנו לפני כמה שנים מול גזירה קשה, מול גזירת הגירוש מגוש קטיף, כאבנו פעמיים. כאבנו את הכאב הגדול של הגרוש והחורבן הנורא הזה, וגם כאבנו אז על שאחינו השייכים לציבור הנקרא "חרדי", וביניהם לומדי תורה, לא הראו את נכונותם לתת כתף במאבק, שיכול היה אולי להראות אחרת.

אמנם אנחנו שואפים להיות אנשים גדולים, ולכן אנו יודעים נאמנה שאין זה משנה כלל מה הם עשו בעת כאבינו, אנו צריכים להרגיש ולהשתתף בכאבם, ובפרט שהכאב כאן הוא כאב של האמת ולא כאבם של אחרים.

הדבר ברור שרש"ע הוא המנהיג את העולם, וכל הנעשה בעולם הוא ממנו יתברך אף אם הדבר נעשה בבחירתו של אדם, ודברים אלו צריכים לימוד ובירור מעמיק. אם כן גם התעוררות זו שיש כעת היא מאיתו יתברך, ובודאי כוונתו לקרוא לכלל עולם התורה, ובכללם גם אנחנו וכל מי שזכה לדבר הנפלא הזה שאין גדול ממנו בעולם: "נְתַפְּשָׁה דְרַבְּנֵינוּ וְנַתְקְנָה". ורצונו לעורר אותנו שנתחזק בלימוד התורה, שלא נשאר רדודים וחלושים אלא נהיה ראויים

¹⁴ בני הישיבות וגיוסם, פרק ג

¹⁵ בני הישיבות וגיוסם, פרק ז

האלה שרש"ע מגלגל לפתחנו דרך בחירתם
החופשית של אנשים אחרים.

באמת להיות מהדוחים את שירותם כדי
להגדיל תורה.

תהליך הבירור

יש כאן מהלך גדול של בירור נוקב
בענייני עם ישראל, כל הערכים הולכים
ומתבררים בתהליך הגאולה, החל מערכי
הציונות החילונית המתבררת מסיגיה, דרך
ערך ישוב הארץ, ועד ללב העם – ערך
לימוד התורה. כל הערכים צריכים להתברר
היטב מפני שרש"ע מוביל אותנו לקראת
גאולה שלמה, ודברים רבים צריכים תיקון
וחיזוק, ובכללם גם בית המדרש. זהו בירור
נוקב ולא פשוט, ואנו לא יודעים לאן הוא
יגיע, אבל ברור לחלוטין שבסופו של דבר
יתחזק עולם התורה יותר, ומה שצריך תיקון
יגיע לפתרונו. גם אנו בני הישיבה חלק מתוך
התהליך הזה של התיקון והחיזוק, וראוי
שיחשוב כל אחד ואחד מאיתנו לעצמו, אם
באמת הוא מקיים את הנדרש ממנו בנושא
הזה.

בעז"ה מתוך המהלך הזה, בודאי
יוסיף גילוי השכינה בישראל, עולם התורה
ילך ויתחזק, יתרבה לימוד התורה לשמה,
ותורת אמת זו תקיים ותאיר את האומה ואת
העולם כולו.

בסיעתא דשמיא אני מתכוון לתקן
בכל מאודי את הדבר הזה בישיבתנו
הקדושה, ואני מבקש מכל בני הישיבה,
ר"מים תלמידים ואברכים, להיות שותפים
שלי בתיקון הזה.

התיקון אינו קל, עלינו להתחזק בלימוד תורה
בכמות ובאיכות, להוסיף בעצם לימוד
והתמדת התורה, ולהתעלות ב"לשמה"
ובהכרת ערך לימודנו ע"י בירור והעמקה
במהות התורה ובחשיבותה מתוך נפש החיים
ושאר ספרים המבררים לנו מהו לימוד
התורה. לימוד כזה יביא אותנו בע"ה לפסגות
גבוהות יותר בלימוד התורה.

כדברים האלה אמר גם הרב שטיינמן
שליט"א, העומד כיום בפועל בראש העולם
הליטאי:

"אין כוחנו אלא בפה, ועל כן צריך
להרבות תורה, להרבות לומדי תורה
ושיעורי תורה, שהיא מגנא ומצלא,
ולהרבות בתפילה לבורא עולם. ע"י
שיתרבו שיעורים ולומדי תורה,
נתגבר כנגד הגזירות על לומדי
תורה".

אינני מכיר את כל דבריו בעניין זה, אבל הוא
יכול היה לעסוק בהאשמות כנגד המדינה
וכנגד הפוליטיקאים וכדומה, אך לא זאת
הנקודה, הנקודה היא מה אנחנו עושים ובזה
אנו צריכים להתמקד.

מה שאחרים עושים – אין לזה שום משמעות
בשבילנו, כי באמת הכל מרבש"ע, והשאלה
האמיתית היא מה אנחנו עושים עם הדברים

